

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (Україна),
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна),
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (Україна),
Мозирський державний педагогічний університет імені І.П. Шамякіна (Білорусь),
Вірменський державний педагогічний університет імені Х. Абовяна (Вірменія),
Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Грузія),
Телавський державний університет імені Якоба Гогешвілі (Грузія),
Куявсько-Поморська Вища Школа в Бидгощі (Польща)

МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

за результатами XVI Міжнародної
науково-практичної конференції,
присвяченої 215-річчю заснування ХНПУ імені Г.С. Сковороди
(14–15 листопада 2019 р., м. Харків)

Харків
2019

Методологія сучасних наукових досліджень

УДК [37:001]«20»

М 54

Затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 8 від 20.12.2019 р.)

М 54 **Методологія сучасних наукових досліджень : збірник наукових праць** за результатами XVI Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 215-річчю заснування ХНПУ імені Г. С. Сковороди (14–15 листопада 2019 р., м. Харків) / за заг. ред. Ю. Д. Бойчука і К. А. Юр'євої — Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. — 253 с.

Мови видання: українська, англійська, білоруська, вірменська, грузинська, російська.

У збірці представлено результати актуальних наукових досліджень вчених – докторантів, викладачів, учителів, вихователів, аспірантів – учасників XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія сучасних наукових досліджень», присвяченої 215-річчю заснування ХНПУ імені Г.С. Сковороди (Харків, 14–15 листопада 2019 р.) з України, Білорусі, Вірменії, Грузії.

Для наукових працівників, викладачів вищих навчальних закладів, учителів, вихователів, здобувачів вищої освіти. Може використовуватись у навчальному процесі на всіх рівнях вищої освіти.

Усі статті пройшли рецензування, зберігають авторську редакцію. Всю відповідальність за зміст несуть автори.

Редакційна колегія:

Бойчук Ю. — головний редактор, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, проректор з наукової роботи ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Болбас В. — доктор педагогічних наук, професор Закладу освіти «Мозирський державний педагогічний університет імені І. П. Шамякіна» (Мозир, Білорусь)

Гарібашвілі М. — доктор педагогічних наук, професор, Спікер Представницької ради Телавського державного університету імені Якоба Гогешвілі (Телаві, Грузія)

Гіоргадзе Н. — доктор філологічних наук, асоційований професор, завідувач департаменту грузинської мови Телавського державного університету імені Якоба Гогешвілі (Телаві, Грузія)

Даллакян А. — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і методик Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Джибашвілі О. — кандидат історичних наук, доцент старший науковий співробітник департаменту історії та археології Інституту Ніко Бердзешвілі, Батумський державний університет імені Шота Руставелі (Батумі, Грузія)

Карапетян В. — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки та методик Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Криштоф С. — заступник головного редактора, кандидат педагогічних наук, директор Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації МОН України (Київ, Україна)

Мосіашвілі А. — доктор історичних наук, асоційований професор, проректор Телавського державного університету імені Якоба Гогешвілі (Телаві, Грузія)

Нахуцришвілі Н. — кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогічних наук Телавського державного університету імені Якоба Гогешвілі (Телаві, Грузія)

Палієва Т. — кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи Закладу освіти «Мозирський державний педагогічний університет імені І. П. Шамякіна» (Мозир, Білорусь)

Саргсян А. — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і методик Вірменського державного педагогічного університету ім. Х. Абовяна (Єреван, Вірменія)

Башкір О. — доктор педагогічних наук, доцент професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, голова ради молодих учених ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Трубчанінов М. — кандидат історичних наук, доцент, начальник наукової частини ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Шапавалова О. — начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Юр'єва К. — доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри теорії і технологій дошкільної освіти та мистецьких дисциплін ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

Янкович О. — доктор педагогічних наук, професор факультету суспільно-філологічних наук Кувявсько-Поморської Вищої Школи (Бидгощ, Польща)

© Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2019

© Автори

ЗМІСТ

Танько Т. П., Юр'єва К. А., Тарарак Н. Г. Перспективи створення регіональної системи громадянської та міжкультурної освіти населення на основі курсу «Культура добросусідства»	6
Болбас В. С. Роля гісторыка-педагогічных даследаванняў у сучаснасці	13
Ավանեսյան Ա. Մ. Թիմակազմավորող գործառույթի ընդլայնման հնարավորություններն ավագ դպրոցականների սոցիալ-հոգեբանական թրեյնինգներում	18
Аванесуян А. М. Mechanisms of increasing teambuilding function in social-psychological trainings of high schoolers	
Асташова А. Н. Педагогическая диагностика как способ профессионально-квалификационного продвижения учителя школы і ступени общего среднего образования	23
Астрейко Е. С., Астрейко С. Я., Шахина И. Ю. Показатели и критерии сформированности умений инновационной деятельности у будущих педагогов	27
Бакай С. Ю. Використання емоційно-вольових станів як методів опанування співацької майстерності студентами закладів вищої педагогічної освіти за спеціальністю «Дошкільна освіта»	31
Белоус А. В. Теоретико-методологические основы исследования творчества Д. Мережковского	36
ბერძენიშვილი ნანა, ბერძენიშვილი ნინკა. განიარაღება ცივი ომის პერიოდში	40
Бердзенишвілі Нана, Бердзенишвілі Нанука. Роззброєння під час «холодної війни»	
Болбас Г. В. Экологичность в системе педагогических понятий	45
Григоренко В. Л. Тренінгові засоби формування професійної мобільності майбутнього вихователя ЗДО в умовах євроінтеграції	48
გურგენიძე თ., თაზახანოვა ტ. რატომ გახდა აქტუალური პედაგოგიური პრაქტიკის კვლევა და რა პრობლემების ახლავს თან მასზე მუშაობას.	53
Gurgenidze T., Tazakhanova T. Why research on pedagogical practice has become topical and what problems accompany working on it	
Давидова М. О. Психолого-педагогічні аспекти формування творчої особистості вихователя	56
Дыгун Е. П. Диагностика ценностей, мотивов и целей учебно-профессиональной деятельности студентов в условиях поликультурного образовательного пространства	60
Єгорова О. В. Сутність дослідницького досвіду майбутнього вчителя	63
ზუბიტაშვილი თ. თბილისის ტურისტული პოტენციალი	65
Зубіташвілі Т. Туристичний потенціал Тбілісі	
Иванова Л. Н. Методы изучения эмоциональных состояний студентов-практикантов	71
Исмайлова Л. В., Силич В. Г. Коммуникативная культура педагога: сущность, структура, проблемы формирования	74
Istomina R. F. Classroom research techniques	78

СУТНІСТЬ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ДОСВІДУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Як відомо, науково-дослідна робота студентів є засобом формування в майбутнього вчителя наукового світогляду, дослідницької позиції, пізнавальної активності й самостійності, професійно-кваліфікаційного зростання, вдосконалення знань та самореалізації. Саме в процесі дослідницької діяльності формується й дослідницький досвід (О. Очирова, І. Пастухова та ін).

Так, у науковій літературі дослідницький досвід визначається й як сукупність практично засвоєних знань, умінь і навичок і способів діяльності (С. Лебедева, С. Тарасов), і як здібності, що дозволяють легко пристосуватися до навколишньої дійсності (А. Немцов), і як особистісний набуток того, хто навчається (О. Хвостикова), і як характеристика особистості, що формується в результаті накопичення й осмислення нових знань і вмінь, що отримані в процесі дослідницької діяльності (С. Нужнова).

Дослідницький досвід характеризується багатомірністю, поліфункціональністю, універсальністю й надпредметністю його структурних компонентів (О. Хвостикова). Серед основних компонентів досвіду дослідницької діяльності виокремлюються: набуті в процесі дослідницької діяльності знання з певної наукової сфери; можливість здійснення діяльності (можливість розуміння дійсності); вміння, необхідне для організації дослідницької діяльності (робота з обладнанням, каталогами та науковою літературою, основи рефлексивної культури та комунікативні вміння); дослідницькі вміння; сформоване емоційно-ціннісне ставлення до дослідницької роботи (О. Кононенко). Водночас, формування такого емоційно-ціннісного ставлення напряму залежить від сформованості рефлексивних умінь, зокрема уміння звертатися до своїх внутрішніх резервів, здатності за допомогою самоаналізу змінювати свій внутрішній стан, самооцінки. Самооцінка особистості є визначальною для усвідомлення самої себе суб'єктом дослідницького досвіду та відображає готовність до його оновлення та реконструкції.

Дослідницький досвід майбутнього вчителя є дійовим тільки тоді, коли особистість на основі переосмислення, логічного структурування попереднього досвіду набуває нового. Тут джерелом новизни стає перетворення вже набутого досвіду. При цьому зазначимо, що така робота з досвідом може відбуватися за певних обставин, а саме:

Методологія сучасних наукових досліджень

спроможності особистості сприймати власний і чужий досвід та її активності, яка виявляється в потребі постійно оновлювати й збагачувати свої знання, у розумінні необхідності дослідницької роботи для майбутньої професії, у високому рівні навчальної мотивації, у потребі використання та позитивного перетворення власного й чужого досвіду в процесі пізнавальної, дослідницької та творчої діяльності тощо.

Формування дослідницького досвіду – це складний процес, що має відбуватися комплексно і за певними етапами, серед яких: підготовчий, емпіричний, теоретичний і творчий (О. Кононенко). Всі ці етапи мають на меті:

- набуття тих знань, що дістаються у процесі дослідницької діяльності, зокрема, виконання науково-дослідної роботи;
- активізацію пошуково-пізнавальної самостійності;
- формування дослідницьких і рефлексивних умінь.

Так, дослідницькі й рефлексивні вміння визначаються базовими компонентами особистості майбутнього вчителя, що відображають провідні характеристики процесу її професійного становлення, цілісного сприйняття процесу та результатів навчальної, пізнавальної й дослідницької діяльності; виявляються особистісною характеристикою дослідника, яка в умовах ціннісного ставлення до діяльності та особистісної зацікавленості ініціює здібності до творчої самореалізації; призводять до усвідомленій готовності майбутнього вчителя здійснювати активну дослідницьку діяльність в майбутньому.